

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І.МЕЧНИКОВА
Факультет романо-германської філології
Кафедра зарубіжної літератури

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи
професор Хмарський В.М.

“ _____ ” 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕКФРАЗА
В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОМУ СПРИЙНЯТТІ

Рівень вищої освіти Третій (доктор філософії)
Спеціальність 035 Філологія

2020 – 2021

Робоча програма складена на основі навчальної програми з дисципліни "Екфрази в сучасному літературознавчому сприйнятті".

Розробник: доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри зарубіжної літератури Силантьєва В.І.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри зарубіжної літератури

Протокол № 1 від "28" серпня 2020 р.

Завідувач кафедри (Силантьєва В.І.)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) _____
факультету/інституту

Протокол № 1 від. " " серпня 2020 р.

Голова НМК _____ (Телецька Т.В.)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол №1 від "31" серпня 2020 р.

Завідувач кафедри _____ (_____)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ___ від. " ___ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	вечірня форма навчання
Загальна кількість: кредитів – 3/3 годин – 90/90 залікових модулів – 1/1 змістових модулів – 2/2	Галузь знань 03 Гуманітарні науки (шифр і назва) Спеціальність 035 Філологія (код і назва) Рівень вищої освіти: Третій (доктор філософії)	За вибором аспіранта	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		2-й	2-й
		<i>Семестр</i>	
		2-й	2-й
		<i>Лекції</i>	
		16 год.	16 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		14 год.	14 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		60 год.	60 год.
Форма підсумкового контролю: ЗАЛІК			

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

У ситуації загальної інтертекстуальності сучасної зарубіжної літератури проблема уведення «іншого» тексту до тексту новітнього (ЕКФРАЗА) постає як значуща і *актуальна*. Вивчення дисципліни передбачає літературознавчу ідентифікацію модерної свідомості у його ціннісному (естетичному) та текстотворчому аспектах. З теоретичних питань про свою значущість заявляють такі загально-літературознавчі категорії, як «текст», «контекст», «інтертекст», «новий художній твір». Визначаються прийоми і способи запозичень: пряме та опосередковане цитування; інтонаційний перегук; натяк; міжвидовий жанровий синтез.

Мета і задачі курсу: ознайомити аспірантів з принципами та прийомами переосмислення класичних текстів сучасними авторами, варіантами існування «іншого» у «своєму» (новому) творі. Вивчення предмету передбачає засвоєння *теоретичних* основ розпізнання екфрази та формування професійних компетентностей у просторі літературознавчого аналізу, а також вироблення навичок інноваційного сприйняття сучасних художніх текстів..

Теоретичне підґрунтя курсу засноване на пізнанні сучасного стану вивчення екфрази, теорії та концепцій щодо аналізу літературного матеріалу.

Методи, що пропонуються при вивченні курсу, орієнтують аспіранта на подальше осмислення та використання порівняльно-історичного, структурно-семантичного, контактено-генетичного, герміневтичного та філософсько-антропологічного методів дослідження художнього тексту.

Завдання. Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів таких **компетентностей**, необхідних у професійній роботі:

Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, генерування нових ідей.
	ЗК-2. Здатність до пошуку, систематизації та критичного аналізу інформації з різних джерел.
	ЗК-3. Здатність планувати і здійснювати комплексні дослідження із застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій.
Спеціальні компетентності (СК)	СК-1. Здобуття глибинних знань у галузі філології, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових філологічних знань, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку.
	СК-2. Здатність збирати дані для філологічного дослідження, систематизувати та інтерпретувати їх.
	СК-3. Здатність аналізувати філологічні явища з погляду фундаментальних філологічних принципів і знань,

класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів.

СК-4. Здатність розв'язувати широке коло проблем і завдань у галузі філології на основі розуміння їх природи, чинників впливу, тенденцій розвитку і з використанням теоретичних та експериментальних методів.

СК-5. Здатність до реалізації завдань міждисциплінарних філологічних досліджень.

СК-6. Здатність планувати й організовувати професійну та науково-інноваційну діяльність у галузі філології, зокрема в ситуаціях, що потребують нових стратегічних підходів.

Програмні результати навчання

ПРН-1. На основі системного наукового світогляду аналізувати складні явища суспільного життя, пов'язувати загальнофілософські проблеми з вирішенням завдань, що виникають у професійній та науково-інноваційній діяльності, застосовувати емпіричні й теоретичні методи пізнання.

ПРН-2. Знати основні класичні та новітні філологічні концепції, фундаментальні праці конкретної філологічної спеціалізації, глибоко розуміти теоретичні й практичні проблеми в галузі дослідження.

ПРН-3. Уміти проводити огляд, критичний аналіз, оцінку й узагальнення різних наукових поглядів у галузі дослідження, формулювати й обґрунтовувати власну наукову концепцію.

ПРН-4. Обирати адекватну предмету філологічного дослідження методологію, запроваджувати сучасні методи наукових досліджень для розв'язання широкого кола проблем і завдань у галузі філології.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен *знати:*

- Теоретичні постулати, пов'язані з поняттям екфрази.
- Історію виникнення та існування екфрасисної поезики протягом століть.
- Основні показники екфрази і принципи її існування у новітньому тексті.
- Зв'язок екфрасису з провідними напрямками і течіями в художньо-естетичному процесі (екфраза в античній та середньовічній літературі; екфраза в романтизмі та реалізмі; екфраза в модерних течіях 20 – 21 ст.).

вміти:

- Вилучати, систематизувати, називати ознаки екфрасисного

- мислення в літературних творах різних художньо-естетичних епох.
- Використовувати методики аналізу екфрази у контексті твору.
 - Знаходити і називати принципи індивідуально-авторського використання екфрази.
 - Використовувати отримані теоретико-методичні знання в подальшій професійній діяльності.

Вибір літературного матеріалу для аналізу значною мірою зумовлений необхідністю визначення генезису модернізму і постмодернізму і сучасних форм реалізму як основних художніх феноменів літературного процесу кінця ХХ–початку ХХІ ст. У викладенні матеріалу зберігається тенденція урахування своєрідності національних літератур (це стосується як літератур Західної Європи, так і США).

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, що становить 3 кредити ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Екфраза як засіб інтертекстуального мислення в сучасній літературі.

Тема 1. Поняття про екфразу (екфразис) як напрям художнього мислення і як художній прийом, орієнтований на міжвидовий синтез. Екфраза як показник дифузних явищ у мистецтві. Сучасне сприйняття екфрази - відтворення одного виду мистецтва засобами іншого. Виникнення і розвиток мистецтва екфрази. Історія вивчення екфрази в європейській та вітчизняній науці.

Тема 2. Принципова діалогічність екфрасиу, його орієнтованість на міжвидові сполучання. Різновиди екфрази: ілюстрація до епзоду; концептуальне прочитання художнього тексту засобами іншого виду мистецтва (кіно, театральна постановка, живописне та музичне відтворення теми). Екфразис як метафора.

Тема 3. Основні прийоми екфрази: візуальне відтворення образу в літературному тексті; вербальне відображення картини; речитатив як форма супроводу музичного твору; комплексна (філософсько-естетична) модель відтворення загального змісту великого твору

Тема 4. Екфраза в мистецтві художньо-естетичних епох. Екфразис, реалізований в: а) мистецтві Давньої Греції, мистецтві епохи Відродження і Класицизму; екфраза в романтизмі і реалізмі. Екфраза в мистецтві ХХ-ХХІ ст. (модерн, авангард, постмодерн).

Змістовий модуль 2. Варіанти прояву екфрази в художньому творі.

Тема 5. Знакова природа екфрази, способи її виявлення. Виокремлене місце твору (його фрагмент), де виявлено «прагнення знака до подолання свого статусу знака». Іконічні витoki такого знака. Сакральність такого

екфрасиса.

Тема 6. Філософська природа екфрасиса: невичлененість живописного образу із загального контексту буття. Прояви одвічного мислення людини в екфрасисеному контексті.

Тема 7. Змістовотворна функція екфрази. Жанр діалогічної сценки, призначеної для поглиблення уяви читача про текст авторського витвору. Вплив екфрази на розвиток «подвійної дії твору».

Тема 8. Екфраза як метафора ідейного змісту нового твору. Способи утворення інтертексту за допомогою екфрази. Розширення і переосмислення міметичної природи тексту за допомогою екфрази.

Основні висновки лекційного матеріалу.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Вечірня форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п/с	лаб	інд	ср		л	п/с	лаб	інд	ср
1												
Змістовий модуль 1. Екфраза як міжвидове художньо-естетичне поняття												
Тема 1. Поняття про екфразу (екфразис). Теоретичні чинники, категоріальний ряд.	10	2	2			6	10	2	2			6
Тема 2. Принципова діалогічність екфрасису, його орієнтованість на міжвидові сполучання	10	2	2			6	10	2	2			6
Тема 3. Основні прийоми екфрази: візуальне та вербальне в екфразі.	10	2	2			6	10	2	2			6
Тема 4. Екфраза в мистецтві художньо-естетичних епох.	18	2	4			12	18	2	4			12
Разом за змістовим модулем 1	48	8	10			30	48	8	10			30

Змістовий модуль 2. Варіанти прояву екфрази в художньому творі.												
Тема 5. Знакова природа екфрази, способи її виявлення	8	2	2			4	8	2	2			4
Тема 6. Філософська природа екфрасису. Прояви одвічного мислення людини в екфрасисному контексті.	8	2				6	8	2				6
Тема 7. Змістовотворна функція екфрази. Вплив екфрази на розвиток «подвійної дії твору».	12	2				10	12	2				10
Тема 8. Екфраза як метафора ідейного змісту нового твору. Способи утворення інтертексту за допомогою екфрази.	14	2	2			10	14	2	2			10
Разом за змістовим модулем 2	42	8	4			30	42	8	4			30
Усього годин	90	16	14			60	90	16	14			60

5. Методи навчання

Лекція, практичні (семінарські) заняття, дискусія, постановка й обговорення проблемних питань, виконання самостійних завдань, робота з джерелами художньої, наукової та мас-медійної літератури.

6. Методи контролю

Оцінювання усних відповідей, письмових завдань, що виносяться на самостійне опрацювання, презентацій за обраною темою, усна (письмова за

вибором) відповідь під час складання заліку.

7. Питання для підсумкового контролю (залік)

1. Загальне поняття про екфразу (екфрасис), теоретичне обґрунтування цієї категорії художності.
2. Індивідуальна міфологія екфрази (за розвідками Р. Якобсона).
3. Екфроза в напрацюваннях О. Флакера.
4. «Слова і речі» М. Фуко: проблема міжкультурного переосмислення образу.
5. Екфроза в модернізмі.
6. Екфроза в романтичному і реалістичному мистецтві.
7. Екфрасис і Авангард.
8. Екфрасис в постмодерному мистецтві.
9. Загальнофілософська природа екфрасісу.
10. Знакова систематика в екфразі.
11. Змістотворення екфрази (жанрово утворююча та сюжетна роль).
12. Метафоріка екфрази.

8. Розподіл балів, які отримують аспіранти

Поточне оцінювання та самостійна робота								Залік	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8		
7	7	7	9	7	7	9	7		
60								40	100

9. Розподіл залікових балів, які отримують аспіранти

Залік здійснюється способом усного (за бажанням – письмового) опитування, залікової співбесіди, через презентацію окремого питання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового	для заліку

діяльності		проекту (роботи), практики	
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

Основна

1. Геллер Л. Воскрешение понятия, или Слово об экфрасисе / Геллер Л. // Экфрасис в русской литературе : Труды Лозаннского симпозиума / под ред. Л. Геллера. — М. : МИК, 2002. — С. 5—22.
2. Герасимова И.А. Визуализация, творчество и культурные практики // Визуальный образ (Междисциплинарные исследования) / Рос. акад. наук, Ин-т философии; отв. ред. И.А. Герасимова. – М., 2008. – С. 10–26.
3. Каган М. С. Морфология искусства: Историко-теоретическое исследование внутреннего строения мира искусств : монография, части I, II, III / М. С. Каган. — Л. : Искусство, 1972.
4. Тысячеглазый Аргус. Искусство и культура. Искусство и религия. Искусство и гуманизм. — М. : Искусство, 1990.
5. Лотман Ю. М. Семиотика кино и проблемы киноэстетики : монография / Юрий Лотман. —Таллин : Ээсти Раамат, 1973.
6. Уртиминцева М. Г. Экфрасис: научная проблема и методика ее исследования // Вестник Нижегородского госуниверситета им. Н. И. Лобачевского. — 2010. — № 4 (2). — С. 975— 977.
7. Флакер А. Живописная литература и литературная живопись. – М. : Три квадрата, 2008.
8. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. – М.: Прогресс, 1977.

Додаткова

1. Альфонсов В. Н. Слова и краски : очерки из истории творческих связей поэтов и художников / В. Н. Альфонсов. 2-е изд.. — СПб. : Сага : Азбука-

классика : Наука, 2006.

2. Брагинская Н. В. «Картины» Филострата Старшего: генезис и структура диалога перед изображением / Н. В. Брагинская // Одиссей. Человек в истории. — Т. 6. — М. : Наука, 1994. — С. 274 — 313.
3. Галанов В. Е. Живопись словом. Портрет. Пейзаж. Вещь / В. Е. Галанов. — М. : Сов. писатель, 1974.
4. Дорогань И. В. О живописном слагаемом в интермедиальности: контекст научной классики // Література в контексті культури : Зб. наук. праць. Вип. 26 (2). / ред. кол.: В. А. Гусев (відп. ред.) та ін. — К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2015.
5. Дорогань И. Экфрасис как метатекст в прозе И. А. Бунина 1920-х годов (к 80-летию присуждения Нобелевской премии) Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія Філологія 2013 №1080 (69) . — С. 17-23.
6. Іванишин П. В. Теорія інтертекстуальності: спроба розрізнення // Парадигма сучасного літературознавства: світовий контекст. — Вип. 16. — К., 2013. — С. 53 — 72.
7. Литература и живопись [ред. А. Н. Иезуитов].—Л. : Наука, 1982.
8. «Невыразимо выразимое»: экфрасис и проблемы репрезентации визуального в художественном тексте: Сборник статей / Составление и научная редакция Д.В. Токарева. — М. : Новое лит. обозрение, 2013.
9. Сиваченко Галина. Взаємодія мистецтв у творчості Володимира Винниченка-експресіоніста // Літературна компаративістика. — Вип. III. — Ч. II. — К. : ВД «Стилос», 2008.— С. 251— 266.
10. Силантьева В.И. Литература и живопись в контексте компаративистики : Писатели и художники периодов эстетической переориентации /В. Силантьева. – Одесса : Астропринт, 2015.
11. Экфрасис в русской литературе: труды Лозаннского симпозиума / под ред. Л. Геллера. М.: МИК, 2002.
12. Яценко Е. В. «Любите живопись, поэты...» Экфрасис как художественно-мировоззренческая модель // Вопросы философии. — 2011. — № 11. — С. 47 — 57.

Електронні інформаційні ресурси

<https://cyberleninka.ru/article/n/ekfrasis-nauchnaya-problema-i-metodika-ee-issledovaniya>

<https://www.dissercat.com/content/ekfrasis-v-angloyazychnoi-poezii>
[//www.dissercat.com/content/ekfrasis-kak-matrichnaya-reprezentatsiya-obraznykh-znakov](https://www.dissercat.com/content/ekfrasis-kak-matrichnaya-reprezentatsiya-obraznykh-znakov)

http://ivanovo.ac.ru/upload/medialibrary/108/Mescheryakova_A_V_Avtoreferat.pdf

<http://imli.ru/index.php/dissertatsionnyj-sovet-d-002-209-01-obshchee/dissertatsionnyj-sovet-d-002-209-01/2634-sposoby-reprezentatsii-v-poezii-iva-bonfua-ot-teatralizatsii-k-ekfrasisu>